

Felhasználói felület

Egy digitális könyvtár hasznossága nemcsak a digitalizált anyag mennyiségétől függ, hanem attól is ahogyan ezt a képanyagot a felhasználó rendelkezésére bocsátják és ahogy bemutatják a gyűjteményt.

Célunk egy olyan felhasználói felület létrehozása, amely segítségével az érdeklődők gyorsan és könnyedén böngészhetnek a kéziratokat, és amelynek használatához semmiféle informatikai tudásháttérre nincs szükségük. Ennek érdekében meghatározzuk a felhasználók profiljait, a rendszer funkcionális egységeit és átfogó tanulmányt készítünk a különböző profilokról. A kéziratokat megtekintők között lesznek a kutatók, akiknek munkáját nagymértékben megkönnyítené a kéziratok elektronikus formában történő megjelenése. Ezen kívül külön-külön felhasználói osztályba soroljuk a versenyre, szakdolgozat illetve pályázat írására készülő diákokat, illetve az általános érdeklődőket, akiket főleg egy régi dokumentum kinézete, esetleg annak történelmi háttere érdekel.

Terveink szerint a rendszer regisztrációt és bejelentkezési funkciót is fog biztosítani, ami alapján megvalósulhat a felhasználó-követés, és ami elősegítené a kapcsolatok létrehozását.

Záró gondolatok

A rendszer célja hogy egyszerű, könnyen kezelhető felhasználói felülettel lehetővé tegye a régi dokumentumok manuális leírását. Ezáltal nemcsak a kutatók munkája válna könnyebbé, hanem a Teleki Téka felbecsülhetetlen értékű gyűjteményének egy része elérhetővé válna a nagyközönség számára, a és ezáltal nőne a Téka és a két Bolyai munkásságának ismertsége.

A rendszer fejlesztése tovább folyik egy „élő digitális könyvtár” felé.

**Csiszár Emese, Máthé Zsolt, Stan Johann,
Nagy László Tibor, Dr. Egyed-Zsigmond Előd**

Katedra

Pedagógiai-pszichológiai kasszótár

VI. (befejező) rész

Rovatunkban hat részből álló sorozatot indítottunk általános pedagógia és neveléslélektani fogalmak tömör meghatározására. A fogalmak ismerete mind a diákoknak, mind a tanároknak hasznára válhat, de mindazoknak is, akik csupán az általános műveltségüket óhajtják gyarapítani. Az aktív oktatási folyamatban résztvevő diákoknak a metakognitív tanuláshoz nyújt segítséget, a tanároknak várhatóan a fokozati vizsgájuk előkészítéséhez, ugyanis a kasszótár a véglegesítő és a II. fokozati vizsga programjának alapfogalmait is nagy mértékben felöleli. A címetek nem tárgyaltuk kimerítő módon, más megközelítések is létezhetnek, viszont a vizsgákhoz kiindulási alapul szolgálhatnak.

1. **Szakedidaktika.** Valamely tárgy oktatási céljaival, eszközeivel, módszereivel stb. kapcsolatos, rendszerbe foglalt ismereteit tartalmazza. A szakedidaktikák (tantárgy-pedagógiák, tantárgymódszertanok) és az általános didaktika közötti viszony az egyedi és az általános viszonyát tükrözi.
2. **Személyiség – fogalma.** Az egyén személyes stílusát meghatározó és a környezettel való interakcióit befolyásoló egyedülálló és jellegzetes gondolkodási, érzelmi és

- viselkedési *mintái* alkotják a személyiséget (R. L. Atkinson). A személyiség makroszociális szinten az emberben megjelenő kultúra szubjektív reprezentációja.
3. **Személyiség – lélektani dimenziói.** Képességek (hajlam, irányultság), jellem (viselkedés) és a temperamentum (típusok).
  4. **Személyiség – kialakítása.** Az ember tanulás útján alakítja ki személyiségét (alkalmazkodás). A személyiségnek van egy általános, a közösségi léthez kapcsolódó komponense, meg egy egyedi, ami az individuum egyszerű és megismételhetetlen identitását képezi.
  5. **Személyiség – kialakításának meghatározó tényezői** (lásd: *a személyiségvonások kialakulásának genetikai összetevői, a környezet és annak szerepe az ember kialakulásában, a nevelés mint a személyiség kialakításának szervezett, rendszerezett és folyamatos formája*)
  6. **Személyiség – pedagógusé.** Alapos szakmai felkészültség, empátia, jó kommunikációs készség jellemzi. A pedagógus képes biztosítani az eszközöket az ismeret átadásához, a lényeget hangsúlyozza, törekszik a teljes kommunikációra, hitelességgel alkalmazkodik a szituációhoz, nem csak verbálisan kommunikál (érzelmi megragadó metakommunikáció, amely alátámasztja az információt), produktív beszédű, magas fokú retorikai jártasság, önálló szövegalkotás, színes egyéniség. A pedagógus személyiségének egyik legfontosabb követelménye az asszertivitás.
  7. **Személyiség – vizsgálatmódok.** Általában a pszichológia vizsgálati módjai: megfigyelés, kérdőív, teszt, mélyinterjú stb.
  8. **Személyiségvonások – kialakulásának genetikai összetevői.** A lelki élet bizonyos vonatkozásai örökletesen erőteljesen meghatározottak (temperamentum, képességek, izgalmi állapot), mások gyengébben (jellem, akarat, magatartás). A vonáselmélet szerinti osztályozás személyiségfaktorokba rendezi a tulajdonságokat (extraverzió, együttműködés, lelkiismeretesség, neuroticitás, nyitottság). Más osztályozás szerint beszélünk A-típusú személyiségről, amelyet az intenzív versengés, magasan teljesítménymotiváltság, idősürgtettség jellemez szemben a B-típusúval, amely ennek viszonylag ellenkezője.
  9. **Szocializáció.** Valamely társadalom erkölcsi rendjének a megtanulása, az egyes individuum viselkedésszociációinak kialakítása, a társadalomba történő betagozódása, normák, értékek, szimbólum rendszerek és interpretációs rendszerek elsajátítása által.
  10. **Tanár – elvárásainak hatása a tanulók fejlődésére.** A tanuló személyiségének elvárt módon történő fejlesztése a helyes cselekedeteket pozitívan megerősítve és következetesen alkalmazott, szeretetteljes és megértő viszonyulással lehet kialakítani.
  11. **Tanár – társ a tanulásban.** A tanár tudásfacilitátor. Interakciói során a tanulóval egyenrangú szerepre törekszik, autoritását a tanulók szabad alkotótevékenységének, véleményalkotásának, érvelésének érdekében tudatosan háttérbe szorítja, ennek ellenére tekintélyét megőrzi.
  12. **Tanítási/oktatási folyamat.** A tanulónak formális vagy nem formális oktatási helyzetbe történő hozása, az ehhez szükséges módszerek, eszközök, anyagok stb. biztosításával.
  13. **Tanmenet.** Valamely tantárgy adott korosztály számára szóló oktatásának, újabban tanítási egységeinek (éves, féléves) beosztása. Nevezik még kalendarisztikus tervnek is.
  14. **Tanterv.** Valamely ország iskolarendszerének megszervezését tartalmazó dokumentum. Néha oktatási programot is értenek alatta.
  15. **Tanulás.** A tanuló olyan aktív és produktív tevékenysége, amely a társadalmi műveltség – az elméleti és gyakorlati ismeretek, jártasságok és készségek – elsajátítása, képességek kialakítása, érzelmi és akaratú tulajdonságok fejlődése, a magatartás révén járul hozzá a személyiség fejlődéséhez. (Falus, Szivák, 2000) A motorikus készségek

megszerzése, a kognitív és nyelvi teljesítmények, továbbá érzelmi beállítottságok, motivációk, értékrendek és szerepminták elsajátítása. (Zdrzil, idézi Kron, 2000) Típusai: szenzoros tanulás (ingerek befogadása, feldolgozása, elraktározása), motoros tanulás (tapasztalatszerzés), verbális tanulás (megértésen alapuló fogalmi elsajátítás).

16. **Tanulás – magasabb rendű kognitív folyamatok.** A tanuláshoz három összetevője van: információ szerzése. Transzformáció (az ismeretek átalakítása új feladatok megoldására, az információk feldolgozási módja). Kiértékelés (mennyire adekvát a feldolgozás a feladattal, megfelelő az általánosítás).
17. **Tanuláselméletek.** Az inger-válasz (reflexkapcsolatok) tanulásával kapcsolatos behaviorista, valamint a kognitív elméletek.
18. **Tanulásmodellek.** Operáns tanulás – a behaviorizmus tanuláselméleti modellje (Skinner), pszichoanalitikus tanuláselméleti modell (Freud), az utánzásra alapuló tanuláselméleti modell (Bandura-Walters), tanulási folyamat mint strukturálódási folyamat (Piaget), alaklélektan tanuláselméleti modellje (Köhler), szimbolikus interakcionális tanuláselméleti modellje (Krappmann) stb.
19. **Tanulási motiváció – növelésének módjai.** Általában a Maslow-féle szükségletpiramis nagyobb elégtételt okozó, felsőbb szintjeinek (önmegvalósítás, esztétikai élmények, tudásvágy, elismerés stb.) a kielégítésével járó, differenciált (személyre szóló és megfelelő szintű) sikeres tanulási tevékenységek felkínálása, kiértékelése. A külső motivációknak helyettesítése belső motivációkkal. Különböző oktatási eljárások: narratívák, anekdoták, meghökkenítő, váratlan tapasztalatok, a tanulók előismereteire építés, az anyagnak kérdésekkel történő feldolgozása, hangosan gondolkodás, a tanult ismeretek logikus összekapcsolása (vázlat), érdekes, mindennapi példák, hasonlóságok (analógiák) alkalmazása, pozitív megerősítés stb.
20. **Tanulói szakkörök.** A tehetséges tanulók egyéni szükségleteinek, igényeinek megfelelő tevékenységet nyújtó, osztályon kívüli tevékenységforma. Tevékenységi terve a tantárgyversenyekre való felkészítés, és egyéb tananyagkiegészítő ismereteket nyújtó, valamint képességeket fejlesztő mozzanatokot foglal magában.
21. **Tanulóközösség – pszichoszociális dimenziói.** Szociológiai szempontból a tanulóközösség adott időben, helyen, egymással önszántukból kapcsolatban álló (kommunikáló) tanulóknak, viszonylag azonos események megélésével, egymás érzékelésével, csoporthoz tartozás érzésével rendelkező, együttműködő tevékenységeket végző, intézményesült (közös szabályok, normák, szerepek stb.) csoportja.
22. **Tartalom – átvitele iskolai anyagokra és hordozókra.** Ebbe a kategóriába tartoznak a tankönyvek (alternatív, programozott, munkatankönyvek stb.), a multimédiás CD-k, a számítógépes oktatási platformok (pl. az AEL), írásvetítő fóliák, oktatóplakátok stb.
23. **Tehetség.** Kiemelkedő adottság, képesség.
24. **Temperamentum - viszonya a központi idegrendszeri típusokhoz.** Az idegrendszer működési tulajdonságainak alkati jellegzetessége. (Horváth, 2004)
25. **Terv.** Beszélünk éves-, heti-, napi-, tematikus-, tervezetről, projekt-tervről stb. A normatív oktatásszervezésben létezik program, tanterv, tanmenet (éves-, féléves-), tanítási egységek terve, tematikus terv, óraterv, óravázlat stb.
26. **Transzfer.** Megszerzett készségek átvitele, alkalmazása más helyzetekre vagy feladatokra, a már kialakult készségeknek új készségek kialakítását megkönnyítő hatása.
27. **Tudomány–tantárgy közötti viszony.** A tantárgy a tudománynak az életkori sajátosságok által megkövetelt formában előkészített, elvileg bármilyen anyagát tartalmazhatja. A megismerés szempontjából a tantárgy inkább az induktív, míg a tudomány a deduktív utat követi.

28. **Vezetési stílusok.** Legismertebb az autokratikus, demokratikus és a laissez faire stílus szerinti tipizálás (Kurt Lewin). A szülők, pedagógusok vezetési stílusa a hideg-meleg, illetve a korlátozó-engedékeny koordináták mentén is behatárolható.
29. **Viselkedés** (behaviour). Az élő szervezet összes megfigyelhető, megállapítható, vagy mérhető aktivitása, legtöbbször ingerekre adott válaszok (reakciók). Külsőleg megfigyelhető reakcióink. A pedagógus a gyermek viselkedéséből következtet lelki tevékenységére, annak fejlettségére.

Irodalom

- 1] Falus Iván, Szivák Judit (2004): *Didaktika*. Comenius Bt. Pécs.
- 2] Horváth György (2004): *Pedagógiai pszichológia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- 3] Kovács Zoltán (szerk. 2007): *Neveléstudományi kérdések*. Kolozsvári Egyetemi Kiadó.
- 4] Kron, Friedrich (2000): *Pedagógia*. Osiris Kiadó, Budapest.

Kovács Zoltán

Kísérletek

Kísérletezzünk a spenóttal!

1. Klorofill-oldat készítése

Szükséges anyagok és eszközök: dörzsmozsár ütővel, mérőhenger, tölcser, főzőpoharak, szűrőpapír, mosott homok, spenót levelek, forró víz, 10%-os etilalkohol oldat

A kísérlet menete: a zöld spenót leveleket mártsátok forró vízbe, majd a mozsárban homokkal erősen dörzsöljétek szét. Eközben a levél sejtei elroncsolódnak. Töltsetek hozzá 10cm³ alkoholos oldatot, ismételten kevergesse, majd szűrjétek le a tölcserre helyezett szűrőpapíron (előnyös redős szűrőt készíteni a papírból). Az alkohol a roncsolt sejtekből kioldja a zöld festékanyagot, a klorofillt.

2. A klorofill tulajdonságainak vizsgálata

Szükséges anyagok és eszközök: klorofill-oldat, ecetsav-oldat (20%), réz(II)-acetát-oldat (20%), kémcső

A vizsgálat menete: a kémcsőbe töltsetek kb. 5cm³ klorofill-oldatot, cseppentsetek hozzá 10-12 csepp ecetsavat, majd jól rázzátok össze. Figyeljétek az oldat színének megváltozását. A sav hatására a klorofill magnézium ionjait az oxonium ionok lecserélik, s a teofilinnek nevezett vegyület keletkezik, ami barna színű. Ezután cseppentsetek a réz-acetát oldatból az elegyhez, s ismét kövessétek a színváltozást! A teofilinnel a rézionok a hidrogénionok helyettesítésével reagálnak, s a zöldszerű réz(II)-klorofillt eredményezik.

A jelenséget a konzerviparban hasznosítják, rézionok adagolásával meggátolják a zöldség konzervekben a teofilin képződéssel járó barnulást.

Felhasznált forrásanyag

- 1] Pálfalvi A., Perczel S., Pfeiffer A., Kramek S.: *Kémiai kísérlet gyűjtemény IV. o.* Tankönyvkiadó, Bp. 1982

Máthé Enikő